

Ayat Dasar dan Ayat Tunggal dalam STPM

Oleh Suhaimi Mohd. Salleh

CALON peperiksaan Sijil Tinggi Persekolahan Malaysia (STPM) yang akan menjawab kertas Bahasa Melayu Kertas 1 (910/1) mungkin akan dikemukakan dengan soalan sebegini:

Antara yang berikut, yang manakah ayat dasar?

- I Penjenayah itu telah ditangkap polis.
- II Siapkan kerja ini sebelum tengah hari.
- III Kacak betul pemuda di sisi bapa saya itu.
- IV Mohan Singh sering menyakat adik bongsunya.
- V Pendaki dari Malaysia sudah tiba di puncak Gunung Everest.

Untuk menjawab soalan itu, calon peperiksaan harus dapat membezakan ayat dasar daripada ayat tunggal. Ayat dasar ialah ayat yang menjadi dasar atau sumber pembentukan pelbagai jenis ayat lain. Dengan perkataan lain, ayat dasar ialah ayat inti atau boleh dianggap sebagai ayat ibu, iaitu ayat yang paling asas; yang belum

mengalami sebarang perubahan. Mengikut *Tatabahasa Dewan Edisi Baharu* (1995:419), ayat dasar bahasa Melayu dibina daripada empat pola:

- Frasa Nama (FN) + Frasa Nama (FN)
- Frasa Nama (FN) + Frasa Kerja (FK)
- Frasa Nama (FN) + Frasa Adjektif (FA)
- Frasa Nama (FN) + Frasa Sendi Nama (FS)

Unsur pertama bagi setiap pola merupakan subjek, manakala unsur yang kedua ialah predikat. Daripada pola tersebut dapat dikenal pasti dua ciri utama ayat dasar. Pertamanya, ayat dasar mengandungi satu klausa sahaja, iaitu terdiri daripada satu subjek dan satu predikat. Keduanya, ayat dasar dibina dengan susunan subjek mendahului predikat, yang dikenal sebagai ayat biasa. Selain itu, ayat dasar terdiri daripada ayat aktif dan ayat penyata sahaja.

Daripada konsep ayat dasar di atas, dapatlah dikatakan

bahawa jawapan yang tepat bagi soalan tadi ialah pilihan IV dan V sahaja. Oleh hal yang demikian, pilihan I, II, dan III bukan ayat dasar. Ketiga-tiganya juga bukan ayat majmuk kerana tidak terdapat kata hubung dalam binaannya. Sekiranya bukan ayat dasar dan bukan ayat majmuk, apakah status ayat-ayat itu?

Ayat-ayat I, II, dan III tergolong dalam kumpulan ayat tunggal. Ayat dasar dan ayat tunggal ialah unsur bahasa yang serupa, tetapi tidak sama. Anggapan demikian sesuai kerana kedua-dua unsur sintaksis itu ada persamaan yang tertentu, tetapi terdapat ciri lain yang mewujudkan perbezaan yang tertentu pula.

Sebagaimana ayat dasar, ayat tunggal mengandungi satu klausa juga. Ayat tunggal termasuk dalam kategori ayat terbitan atau ayat transformasi. Ayat terbitan ini terhasil daripada ayat dasar. Ciri yang ada pada ayat dasar boleh juga menjadi ciri ayat tunggal. Walaupun begitu, cakupan ayat tunggal lebih luas dari pada ayat dasar. Hal ini demikian kerana ayat tunggal boleh dibina dengan susunan subjek mendahului subjek, iaitu ayat songsang.

Selain boleh terdiri daripada jenis ayat penyata, ayat tunggal juga terdiri daripada jenis ayat tanya, ayat perintah dan ayat seruan. Dari segi ragamnya, ayat tunggal bukan sahaja terdiri daripada ayat aktif, malahan boleh terdiri daripada ayat pasif pula.

Jadual 1 Ciri-ciri ayat dasar dan ayat tunggal.

Ciri	Ayat Dasar	Ayat Tunggal
• Am	• Sumber penerbitan ayat lain	• Terbit daripada ayat dasar
• Susunan	• Susunan biasa (ayat biasa)	• Susunan biasa • Susunan songsang (ayat songsang)
• Jenis	• Ayat penyata	• Ayat penyata • Ayat tanya • Ayat perintah • Ayat seruan
• Ragam	• Aktif	• Aktif • Pasif
• Binaan	Terdiri daripada satu klausa (1 subjek + 1 predikat) sahaja.	

Ayat dasar dan ayat tunggal ialah unsur bahasa yang serupa, tetapi tidak sama.

Jadual 1 dapat menunjukkan perbandingan antara ayat dasar dengan ayat tunggal. Persamaan kedua-duanya ditanda dengan penggunaan cetakan tebal.

Pelajar harus mencuba untuk mengenal pasti ayat yang berikut sama ada tergolong sebagai ayat dasar ataupun ayat tunggal.

1. Bapa sedang bersenam.
2. Kebanyakan novel tulisannya sungguh menarik.
3. Mereka akan ke England pada minggu hadapan.
4. Rajin benar anak lelaki Pak Jusoh.
5. Kambing dilanggar lori.
6. Di manakah kamu tinggal?
7. Wah, besarnya ikan itu!
8. Hutang bapa akan saya langsaikan esok.
9. Jangan merayau-rayau di tepi hutan.
10. Asmat hendak pergi tetapi ibunya tidak mengizinkannya.

Untuk membezakan ayat-ayat tersebut, pelajar harus mengenal pasti susunan, jenis, ragam dan binaannya. Sekiranya ayat itu terdiri daripada ayat susunan songsang, jenis ayat tanya, ayat perintah dan ayat seruan, ragamnya pasif, dan terdiri daripada satu subjek dan satu predikat sahaja, maka dengan jelas menunjukkan bahawa ayat itu ialah ayat tunggal.

Walaupun ayat (4) ialah ayat penyata, ayat itu bersusunan songsang. Ayat (5) dan ayat (8) juga ialah ayat penyata, tetapi merupakan ayat pasif. Ayat (6) pula ialah ayat tanya dan bersusunan songsang. Ayat (7) dan ayat (9), masing-masing terdiri daripada ayat tunggal kerana ayat itu ialah ayat majmuk. Penanda ayat majmuk terletak pada penggunaan kata hubung **tetapi**, yang menunjukkan ayat itu terdiri daripada dua klausa (boleh juga dikatakan dua ayat), iaitu mengandungi dua subjek (**Asmat** dan **ibunya**) dan dua predikat (**hendak pergi** dan **tidak mengizinkannya**).

Berdasarkan penerangan ringkas dan ayat contoh yang diberikan, diharapkan selepas ini pelajar tidak lagi menghadapi masalah untuk membezakan ayat dasar daripada ayat tunggal. **PE**